

Nr 163

Av herr Björkman m. fl., om lagstiftning mot luftföroreningar.

(Lika lydande med motion nr 134 i Första kammaren)

Luftföroreningarna i samhället utgör — liksom vattenföroreningarna — ett allvarligt hälsoproblem och är en sanitär fråga av stor vikt. Rökgaser från förbränning i industrier och hushåll samt avgaser från bensin- och oljedrivna fordon utgör huvudorsakerna till luftföroreningarna.

Medan man i Sverige ännu inte har många uppgifter om luftföroreningarnas storlek och art föreligger i med oss jämförbara länder resultat från omfattande undersökningar. I USA satsas årligen mer än 10 miljoner dollar på forskning rörande luftföroreningar.

Smogkatastroferna, t. ex. den i London 1952, då 3 500—4 000 personer dog inom tre veckor till följd av luftföroreningar, visar på ett dramatiskt sätt vilken hälsorisk luftföroreningar i storstäder under vissa omständigheter kan medföra. Allvarligare är dock de kroniska sjukdomstillstånd inom stora befolkningsgrupper som kan förorsakas av luftföroreningar. I England och Amerika har man, enligt professor Friberg i Svensk Läkartidning nr 58 1961, efter noggranna undersökningar kunnat konstatera en kraftig korrelation mellan mortalitet i kronisk bronkit och luftföroreningar. Även i vårt land har man funnit skador, som kan ha orsakats av luftföroreningar bland befolkningen kring en skifferoljeindustri.

Det är vidare känt att lungcancerfrekvensen är väsentligt högre i storstäder än på landsbygden, i Sverige t. ex. 3 till 4 gånger vanligare. Enligt en nyligen avslutad undersökning utförd av professor Reinhard Poche vid medicinska akademien i Düsseldorf och byggd på material från sju patologiska institut i Ruhrprovinsen Nordrhein-Westfalen har man konstaterat den högsta lungcancerfrekvensen bland människor, som dagligdags var utsatta för avgaser.

Luftföroreningarna förorsakar också svåra sanitära olägenheter i form av dålig lukt och damnbildning.

Beträffande *luftföroreningar från motorfordon* har man i USA löst problemet att oskadliggöra de luftföroreningar, som uppstår genom vevhusventilationen. För att också nedbringa avgasernas halt av skadliga ämnen finns effektiva aggregat, och f. n. pågår ett utvecklingsarbete för att göra dem så ekonomiska som möjligt.

Det är angeläget att i vårt land snarast få till stånd en lagstiftning

innebärande att i första hand samtliga nyregistrerade bilar skall vara försedda med godkänd anordning för oskadliggörande av föroreningar genom vevhusventilation och avgaser. Under en övergångstid kan förordnas att motorfordon skall konstrueras och skötas så, att föroreningarna genom vevhusventilation och avgaser understiger vissa fastställda normer. Sådana normer finns sedan 1959 utarbetade och lagfästa i Kalifornien. Genom en dylik åtgärd kan åtminstone uppnås att uppenbarligen onödiga luftföroreningar undvikas t. ex. från felaktigt inställda (överbaddade) dieselmotorer. Beträffande 2-taktsmotorerna kommer en radikal förändring att bli nödvändig om denna motortyp framdeles skall få användas som drivkälla för motorfordon. Vid beviljandet av koncession för busstrafik inom tätbebyggt område bör lagstiftningen ta hänsyn till mängden och arten av de gaser, som därvid utsläpps. I vissa fall måste därvidlag elektrisk drift kanske väljas.

Luftföroreningar från industriella anläggningar, värmecentraler m. m.

Dessa regleras nu endast genom hälsovårdsstadgan, vilket i praktiken visat sig vara otillfredsställande. Endast för vissa i § 63 uppräknade slag av anläggningar behöver anmälan över huvud taget göras till hälsovårdsnämnden innan de får uppföras eller utvidgas. Vidare är det diskutabelt att kommunernas egna myndigheter — hälsovårdsnämnderna — nu utan stränga eller noggranna normer ensamma skall avväga hälsorisker och sanitära olägenheter hos tilltänkta lockande skatteobjekt.

Ett aktuellt exempel är striden mellan Volvo och BP i Göteborg. BP vill förlägga ett stort oljeraffinaderi intill Volvos bilfabrik. Hälsovårdsnämnden har godtagit BP:s försäkran att man skall undvika att luftföroreningarna blir så svåra att svaveldioxidhalten överstiger 20—30 pphm (delar per hundra miljoner, dygnmedelvärde!). Volvo har expertutlåtande på att denna koncentration förorsakar en sexdubbling av korrosionshastigheten hos bilplåt och motsätter sig bestämt projektet. Hur människornas andningsorgan motstår föroreningarna nämnes icke. Som jämförelse kan nämnas att de högsta svaveldioxidkoncentrationer som uppmätts på Stockholms biltätaste citygator rör sig omkring 10 pphm, oftast har man långt mindre, och att man t. ex. i Ryssland tillåter maximalt 2 pphm i bostadsområden.

Ett annat aktuellt exempel på hur nuvarande bristfälliga lagstiftning ger fritt spelrum för ensidiga ställningstaganden i frågor som berör 100 000-tals människors hälsa och trivsel finns i Stockholm, där man under det gångna året beslutat utbygga ångkraftverket i Hässelby med en jättelik anläggning om 160 megawatt. Elverket tog här de sanitära avgörandena och bedömningen av hälsoriskerna i egna händer. Elverket beställde själv en utredning hos meteorologiska institutet, som även remitterade ärendet till folkhälsoinstitutet. Den vetenskapliga utredningen visade att luftför-

oreningarna från anläggningen skulle kunna medföra allvarliga hälso- och trivselrisker i stora delar av Västerort, och folkhälsoinstitutet uttryckte som sin uppfattning att placeringen och utbyggnaden av ett stort värmeverk intill höghusbebyggelse och fritidsområden är diskutabel. Detta meddelades dock icke den beslutande församlingen, som godkände anläggningen utan omröstning i god tro att alla farhågor beträffande luftföroreningar var obefogade. En lagstiftning i enlighet med motionens intentioner kommer givetvis att göra ett dylikt förfaringsätt otänkbart.

Luftföroreningar från mindre anläggningar, enskilda fastigheter etc.

I lagstiftningen bör förutses att de möjligheter som i dag står till buds att rena avgaser från värmecentraler av viss storleksordning i en framtid kan utvidgas till att även kunna tillämpas på små enheter t. ex. enstaka hus. Härvid bör man syfta till att begränsa luftföroreningarna inom olika slag av bebyggelseområden till vissa acceptabla koncentrationer. (Bestämmelser av dylik art finns t. ex. i Ryssland.)

Luftlagren bör utformas så, att man ej begränsar dess giltighet till vissa specificerade, uppräknade anläggningar. Härigenom vinner man att den ej blir inaktuell allteftersom tekniken utvecklas och nya slag av luftförorenande anläggningar uppkommer. Det är slutligen nödvändigt att vi för att pröva frågor enligt denna lag får till stånd »luftdomstolar», som bör utgöra motsvarigheten till våra vattendomstolar.

Kungl. Maj:t tillsatte 1963 en kommitté, »immissionssakkunniga», med uppgift att utarbeta s. k. immissionsregler med innebörden att ingen må bruka fast egendom på sådant sätt att granne vållas buller, rök, stank m. m. utöver vad som i orten är eller kan tänkas bli vanligt. De i motionen framförda kraven kan eventuellt tillgodoses genom att denna kommitté får utökande direktiv samt utökade resurser. Det är framför allt viktigt att frågan får en tillfredsställande lösning ur hälsovårdssynpunkt och ej enbart ur civilrättslig synpunkt.

Aberopande det anförda hemställes,

att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla om tillsättande av en utredning i syfte att få till stånd en lagstiftning mot luftföroreningar i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 22 januari 1964

Folke Björkman

David Svenungsson

Nancy Eriksson

Elisabet Sjövall

Thorbjörn Fällidin

Henning Gustafsson